

КЛАСТЕРНА МОДЕЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Загальна стратегія реформування національної економіки за інноваційною моделлю розвитку, має бути пріоритетом державної політики та зумовлювати напрями та форми кардинальних перетворень системи господарювання на регіональному рівні, що включає прогресивні структурні зрушення регіональної економічної системи за напрямом її інноваційної реструктуризації. Відповідно до інноваційної реструктуризації має бути запроваджений комплекс організаційних, інституційних, економічних, технологічних заходів на підприємствах, організаціях регіону (об'єктах реструктуризації), спрямованих на зміни: структури даних об'єктів, менеджменту на них, організаційно-правових форм, технічного переоснащення на передовій технологічній базі, підвищення кваліфікації персоналу та інше з метою фінансового оздоровлення, підвищення ефективності їх діяльності та конкурентоспроможності. При цьому має бути досягнута оптимізація структури регіональної економіки в плані її максимальної відповідності суспільним потребам, досягнення швидкої адаптованості на їх зміни, раціонального використання національних та місцевих ресурсів, зокрема енергетичних ресурсів, застосування розподілу праці для підвищення його професіоналізації, досягнення економічно ефективних пропорцій елементів господарської системи регіону, узгодження із загальнодержавними пріоритетами потреб формування регіональних виробничих комплексів.

Економічними вимірами інноваційної реструктуризації виробництва на мезорівні регіону є підвищення їх конкурентоспроможності та відповідно розширення секторів ринку споживання продукції виробництва регіону, збільшення обсягу валової доданої вартості, створеної в регіоні, а також створення нових робочих місць для висококваліфікованих працівників. Таким чином, інноваційна реструктуризація виробництва регіону є фактором його соціально-економічного розвитку, має стати пріоритетом державної регіональної політики, зокрема її стрижневої складової регіональної інноваційної політики.

У даному контексті актуальною проблемою є визначення оптимальних форм структурних зрушень виробництва у регіоні внаслідок проведення його інноваційної реструктуризації.

У загальному розумінні кластери (від англ. cluster – пучок, блок, пакет, скупчення) – це сконцентровані за територіальною ознакою групи підприємств, спеціалізованих постачальників, а також причетних до їхньої діяльності організацій (наукові центри, агентства регіонального розвитку, самоврядні громадські організації тощо), яких пов'язує спільна діяльність у предметній галузі або суміжних до неї галузях.

Кластер містить ознаки узагальнених певних характеристик відмінностей формування та наявності внутрішніх структурних зв'язків у мережі групи взаємопов'язаних спільними цілями виробничої кооперації взаємозалежних підприємств, об'єднаних один з одним технологічним ланцюгом, що доповнюють один одного, а також асоційованих інституцій підтримки кластеру. При збереженні в кластері організаційно-правового статусу правоздатності підприємств як юридичних осіб, вони функціонують як єдине ціле для забезпечення усього відтворювального циклу конкретної номенклатури продукції.

Кластер на умовах виробничої кооперації об'єднує підприємства різних організаційно-правових форм, а також розмірів. Зокрема, кластер може об'єднувати як великі підприємства, так середні та малі підприємства, що надає останнім стійкий сектор продажу своєї продукції великому підприємству або дозволяє виходити на сегмент ринку, де присутня продукція цього великого підприємства (наприклад, як постачальника запчастин). В кластері можуть бути об'єднані підприємства добувних галузей, виробники проміжної та кінцевої продукції, постачальники матеріалів, комплектуючих деталей, машин та устаткування, послуг.

Середовище кластера є сприятливим для створення нових виробів та запровадження єдиних стандартів для них. Шляхом розподілу відповідальності між партнерами кластера забезпечується зниження інвестиційних ризиків, що надає підприємствам кластеру доступ до інвестиційних ресурсів, дозволяє поставщикам здійснювати довгострокові капіталовкладення.

В кластерах створюється сприятливий клімат для організації кредитних спілок, формування страхових фондів, що в перспективі може бути джерелом фінансування інвестиційних проектів підприємств кластера.

Специфікою кластерів є залучення до них гнучких підприємницьких структур малого та середнього бізнесу що найбільш мобільні на ринку та активно сприяють формуванню інноваційних "точок зростання".

Кластери можуть формуватися як з регламентованими правовідносинами між його учасниками, наприклад, на основі спільного договору, так і без особливої договірної регламентації правовідносин.

Правовою основою створення кластера в Україні може бути договір про спільну діяльність, що, згідно з Цивільним кодексом України, може здійснюватися за умов об'єднання вкладів учасників спільного договору так і без цього. Водночас кластер може мати відповідно до Господарського кодексу України організаційно-правове оформлення у вигляді асоціації як договірною об'єднання юридичних осіб, створеного з метою постійної координації їхньої господарської діяльності, шляхом централізації однієї або кількох виробничих та управлінських функцій, розвитку спеціалізації та кооперації виробництва при збереженні самостійності й незалежності юридичних осіб, що входять до такого об'єднання.

Варто зазначити, що в усіх діючих кластерах присутній науковий супровід діяльності підприємств кластера, що забезпечується науковою установою або вищим навчальним закладом. Це свідчить про створення сприятливих умов для поєднання виробництва з наукою в організаційній формі кластера.

З позицій запровадження інноваційної моделі розвитку кластери в Україні мають розглядатися як інноваційний засіб структурування виробництва, забезпечення довгострокових можливостей його розвитку, що сьогодні вже мають набувати риси інноваційно-орієнтовних структур. Для чого ядром кластером або центром угруповання має стати інноваційне підприємство, науковий або інжиніринговий центри, інноваційний бізнес-інкубатор або інші інституції, що генерують та підтримують інноваційні процеси. За цих умов інновації розповсюджуються у мережі спочатку в контурі кластера, а далі за його межі.

Найбільш життєздатні кластери інноваційної активності формуються на диверсифікації міжгалузевих зв'язків. Підприємства кластера за рахунок внутрішньої спеціалізації досягають найвищої продуктивності праці, забезпечують високу якість продукції, що підтверджується сертифікацією, мінімізує витрати на впровадження інновацій.

Таким чином, механізм кластеру в координатах регіональної економічної системи найбільш пристосований для реалізації інноваційних процесів, зокрема в секторах малого та середнього підприємництва.

Регіональна економічна система, як і всяка економічна система, є розвинутою настільки, наскільки розвинутим є її виробничий базис.

Структурування регіонального виробничого комплексу шляхом його кластеризації сприятиме досягненню збалансованості регіональної економічної системи за випуском конкурентоспроможної продукції з високим ступенем переробки, розширенню ринку споживання, як кінцевої продукції так і проміжної. Наслідком чого має стати підвищення частки валової доданої вартості, створеної в регіоні, збільшення зайнятості населення, а також зростання рівня споживання виготовленої продукції як на проміжних стадіях виробничого циклу так і на його завершальному кінцевому.

Підвищення інноваційної активності промислових виробництв та сприйнятливості економіки регіону до інноваційної реструктуризації має бути основним фактором динаміки інноваційного розвитку регіону. Критерієм його ефективності, а також результативності регіональної інноваційної політики є набуття інноваційними процесами в регіоні постійного самовідтворюваного характеру.